

Folklorşünaslıq: problemlər, tədqiqlər

Hikmət OULİYEV

Filologiya elmləri doktoru

AMEA Folklor İnstitutu

email: hikmet.guliyev85@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9166-5627>

<https://doi.org/10.59849/2309-7949.2025.4.39>



**“AZAFLI” TƏXƏLLÜSÜNÜN PSIXOSEMANTİKASI: SOSIAL
PROTESTİN LATENT MƏNA QATI**

Açar sözlər: Mikayıl Azaflı, dəlilik, cünunluq, sosial protest, psixoanalitik yanaşma, latent məna

РЕЗЮМЕ

**ПСИХОСЕМАНТИКА ПСЕВДОНИМА «АЗАФЛЫ»:
ЛАТЕНТНЫЙ СМЫСЛОВОЙ УРОВЕНЬ СОЦИАЛЬНОГО ПРОТЕСТА**

В статье анализируется психосемантическое содержание псевдонима «Азафлы», который носил один из выдающихся представителей азербайджанского ашугского искусства XX века Микаил Азафлы, сквозь призму психоаналитической фольклористики. Основная цель исследования выявить многослойную семантическую структуру псевдонима «Азафлы», который выступает не только показателем географической принадлежности, но и носителем социального протеста, метафорико-символического самовыражения и суфийско-ирфанского мировосприятия. В статье обосновывается, что социальный протест в ашугском творчестве выражается не в форме прямого сопротивления, а посредством косвенных и символических моделей, легитимированных культурной системой и оформленных в эстетической форме.

Проведённый анализ показывает, что в ашугской поэзии мотив жалобы на время, эпоху и судьбу является скорее поэтическим выражением коллективной социальной реакции, нежели индивидуального недовольства. В этом контексте псевдоним «Азафлы» формируется в тесной связи с тяжёлой судьбой ашуга, его тюремной жизнью и отношением к общественной несправедливости, выводя на первый план семантику «страдания» и «страдальчества».

В рамках указанного концептуального подхода системно объясняется метафорико-символическая сущность таких суфийско-ирфанских понятий, как «нищета», «болезнь», «безумие», которые в ашугском творчестве выступают как псевдонимы, и раскрывается латентный смысловой слой псевдонима «Азафлы» в контексте социального протеста.

В результате исследования выдвигается вывод о том, что псевдоним «Азафлы», с одной стороны, несёт в себе суфийско-ирфанскую символику, выраженную в понятиях влюблённости, нищеты, болезни, дервишества, безумия и др., а с другой воплощает социальный протест, обусловленный природой творчества и представляющий собой метафорико-символическое выражение психологического самовыражения, протест против Бога, отца, авторитарной власти, норм и правил. Таким образом, понятие «Азафлы» в азербайджанском ашугском искусстве представляет собой многослойную художественно-философскую модель, синтезирующую социальный протест, божественную любовь и духовное страдальчество.

Ключевые слова: Микаил Азафлы, безумие, сумасшествие, социальный протест, психоаналитический подход, латентный смысл.

SUMMARY
PSYCHOSEMANTICS OF THE PENNAME “AZAFLI”: THE LATENT MEANING OF SOCIAL PROTEST

In the article the psycho-semantic essence of the penname “Azafli” carried by Mikayil Azafli, one of the prominent representatives of the Azerbaijani ashıq art of the 20th century, is studied through the prism of psychoanalytic folklore studies. The main purpose of the study is to reveal the multi-layered semantic structure of the penname “Azafli”, which is not only an indicator of geographical affiliation, but also a carrier of social protest, metaphorical-symbolic self-expression and Sufi-mystical thinking. In the article it is said that social protest in ashıq creativity is expressed not in the form of direct protest, but through indirect and symbolic models legitimized by the cultural system and molded into aesthetic molds.

The carried-out analysis shows that in ashıq poetry the motif of complaining about time, period and fate is more a poetic expression of a collective social reaction than an individual dissatisfaction. In this context, the penname “Azafli” was formed in close connection with the ashıq’s hard fate, prison life and attitude towards social injustices, bringing to the fore the semantics of “suffering” and “hurt”.

Within the framework of the aforementioned conceptual approach, the metaphorical-symbolic essence of mystical-mystical concepts such as “poverty”, “illness”, “foolishness”, “madness” that appear as penname in ashıq creativity is systematically explained and the latent layer of meaning of the penname “Azafli” is revealed within the framework of social protest.

As a result, in the study it is concluded that the penname “Azafli” contains mystical-mystical semantics, which carry symbolic meanings such as love, infatuation, foolishness, poverty, illness, mystics, madness and on the other hand, it contains social protest, which stems from the nature of creativity and contains the metaphorical-symbolic embodiment of psychological self-expression - a protest against God, father, authoritarian power, norms and rules. Thus, the concept of “Azafli” is a multilayered artistic and philosophical model in Azerbaijani ashıq art that synthesizes both social protest, divine love and spiritual suffering.

Keywords: Mikayil Azafli, madness, insanity, social protest, psychoanalytic approach, latent meaning

Giriş. XX əsr Azərbaycan aşığı sənətinin görkəmli simalarından biri olan Mikayıl Azafli milli aşığı ənənəsinin həm ifaçılıq, həm də poetik-estetik müstəvidə kamil daşıyıcısı kimi çıxış etmişdir. O, aşığı sənətinə dərinləndən bələd olmaqla yanaşı, güclü poetik təxəyyülə, yüksək bədii düşüncə tərzinə və coşğun yaradıcı təbə malik olmuşdur. Məhz bu kompleks keyfiyyətlər onun yaradıcılığını aşığı poeziyasının inkişafında xüsusi, istiqamətverici mərhələyə çevirmişdir. Təsədüfi deyildir ki, Əli Kafkasiyalı Mikayıl Azaflini XX əsr Azərbaycan aşığılarının “bayraqdarı” adlandırmış, Qəzənfər Paşayev isə onu “aşığı-şair” anlayışı ilə xarakterizə etmişdir. Bu yanaşmalar Azaflinin həm sənətkarlıq, həm də estetik planda aparıcı mövqeyini açıq-aşkar ifadə edir.

Mikayıl Azafli klassik aşığı ənənələrinin yalnız qoruyucusu deyil, həm də onların yaradıcı şəkildə yenidən interpretasiyasını həyata keçirən sənətkardır. O, aşığı şeirinin qoşma, gəraylı, tənqis, divani, müxəmməs, ustadnamə və s. kimi, demək olar ki, bütün şəkillərində yüksək bədii səviyyəli nümunələr qələmə almaqla yanaşı, bu poetik formaların funksional imkanlarını da genişləndirmişdir. Onun

şeyrlərində klassik aşiq poetikasının struktur elementləri – obrazlılıq, dilin axıcılığı, ənənəvi düşüncə modelləri, eləcə də müasir dövrün estetik tələbləri üzvi şəkildə qovuşur. Bu isə, bütövlükdə, Azaflı yaradıcılığını bir tərəfdən klassik aşiq ənənələrinin müasir dövrdəki daşıyıcısı, digər tərəfdən isə ənənə ilə müasirliyin uğurlu sintezi kimi səciyyələndirməyə imkan verir.

Eyni zamanda Mikayıl Azaflı aşiq sənətində yalnız poetik yaradıcılıqla kifayətlənməmiş, musiqi-estetik müstəvidə də məhsuldar fəaliyyət göstərmişdir. Onun müəllifi olduğu bir sıra aşiq havaları – “Azaflı dübeyti”, “Azaflı gözəlləməsi”, “Azaflı sənəti”, “Azaflı dünyası” və s. Azərbaycan aşiq musiqisinin melodik və ritmik palitrasını zənginləşdirməklə bərabər, klassik aşiq musiqi ənənəsinin davamı və Azaflı dünyasının fərdi elementlərini də özündə əks etdirir. Nəticə etibarilə Mikayıl Azaflı Azərbaycan aşiq poeziyasını bir tərəfdən yüksək bədii-estetik dəyərə malik poetik mətnlərlə, digər tərəfdən isə orijinal və yaşarı aşiq havaları ilə zənginləşdirmiş ustad sənətkardır. Onun yaradıcılığı klassik aşiq ənənələrinin müasir dövrə ötürülməsində funksional körpü rolunu oynamaqla yanaşı, eyni zamanda bu ənənələrin yenilənməsi və dinamik inkişafı üçün də zəmin yaratmışdır. Bu baxımdan Mikayıl Azaflı irsi Azərbaycan aşiq sənətinin XX əsrdəki təkamül mərhələsinin elmi-nəzəri və estetik baxımdan əsas açar simalarından biri kimi qiymətləndirilməlidir.

Ustad aşığın keşməkeşli taleyi, qaçaqlıq və zindan həyatı onun yaradıcılığına əsaslı təsir etmiş, ictimai məzmunlu, dövrdən, zamandan şikayət ruhlu şeyrlərinin ortaya çıxmasına səbəb olmuşdur. “Ağarmayın, ay saçlarım, amandı”, “Sən demə”, “Deyəmmərəm” kimi şeyrlər məhz bu məzmunu özündə ehtiva edir. Professor Qəzənfər Paşayev Mikayıl Azaflı yaradıcılığında iki məqamı xüsusi fərqləndirir. Alim yazır: *“Birincisi, o, heç vaxt mövcud quruluşa yarınmamış, onu mədh etməmiş, ikincisi isə odur ki, o, sovet quruluşunun eybəcərliklərini tənqid atəşinə tutmaqdan çəkinməmişdir”* (Paşayev, 2018). Şübhəsiz ki, Mikayıl Azaflı yaradıcılığında müşahidə olunan bu tendensiya – dövrədən, zamanədən şikayət ruhu onun yaradıcılığının ölməzliyini, ictimai xarakterini müəyyənləşdirmişdir. Sovet dövrü üçün xarakterik olmayan bu tendensiya, təbii ki, *“folklorun cari gerçəklikdə funksionallığını təmin edən sosial protest təbiətindən”* (Dundes, 1980: 34) konkret olaraq, aşiq yaradıcılığının imkanlarından qaynaqlanır. Aşiq yaradıcı subyekt kimi kollektiv düşüncə və reaksiyanın fərd üzərindən ifadəsini özündə ehtiva edir. Lakin buradakı fərdilik bütün hallarda ənənənin çərçivələri (istər forma, istərsə də məzmun baxımından) içərisində, sazın semiosferasında – musiqinin, havacatın semiotik “dilində” qaynayıb-qarışır. Beləliklə, folklorun sosial protest təbiəti yaradıcılıqda metaforik-simvolik mənalar vasitəsilə ifadə olunur ki, bunu da müxtəlif səviyyələrdə müşahidə etmək mümkündür.

Ən ümumi planda sosial protest yaradıcılığın ictimai məzmununda, sosial gerçəkliyin müxtəlif sferalarında mövcud olan ədalətsizliklərə, haqsızlıqlara verilən reaksiyada – şikayət və etiraz diskursunda özünü göstərir. Diqqət yetirsək, görürük ki,

Qurbaninin, Abbas Tufarqanlıının, Xəstə Qasımın, Aşıq Ələsgərin və başqalarının yaradıcılığında sosial protest dövrədən, zamandan şikayət şəklində məzmunlaşmışdır. Sosial protestin bu şəkildə ifadəsi onun açıq qarşıdurma və birbaşa etiraz/inkar formasında deyil, mədəni sistem tərəfindən qəbul edilən, legitimləşdirilən və estetik qəliblərə salınan dolaylı etiraz modeli kimi formalaşdığını göstərir. Burada şikayət motivi fərdi narazılığın ifadəsi kimi deyil, kollektiv sosial münasibətin poetik üslubda metaforik-simvolik işarəsi kimi təcəssüm olunmuşdur. Odur ki, folklordakı, konkret olaraq, aşıq yaradıcılığında sosial protest, əslində, yaradıcılıqda metaforik-simvolik işarəyə çevrilən, daha doğrusu, mədəni sistemin özü tərəfindən “istehsal olunan” digər bir metafora ilə sanksiyalaşdırılır. Psixanalitik folklorşünas S.Qarayev sosial həyatda şeyirdlik etməklə öyrənilən aşıqlığın – saz çalmaq və söz demək qabiliyyətinin yaradıcılıqda badə vasitəsilə verilməsini “*qəhrəmanın müstəqilləşmək kontekstində atasını (sənət daxilində ustadı – H.Q.) inkar etmə kompleksinin tərkib hissəsi*” (Qarayev, 2022: 66) kimi izah edir və yazır: “*sənətdəki şüuri hörmət yaradıcılıqdakı qeyri-şüuri münasibət*” (Qarayev, 2022: 66) şəklində özünü göstərir.

S.Qarayev eyni zamanda dəliliyi də ataya protest kimi şərh edir və onun yavaşmasına görə, dəliliyin psixosemantikası atanın mövqeyi ilə oğulun mövqeyi baxımından fərqli mənə kəsb edir. Oğulun mövqeyindən igidlik kimi görünən bu gerçəklik, atanın mövqeyindən dəlilik, axmaqlıq kimi mənalandırılır. Məsələyə psixanalitik rakursdan yanaşdıqda, aşıq yaradıcılığında sosial protest yalnız sosial gerçəkliyə qarşı yönəlmiş etiraz kimi deyil, eyni zamanda qeyri-şüuri olaraq ata avtoritetinə qarşı metaforik-simvolik müqavimət forması kimi də dərk olunmalıdır. Burada ata obrazı sosial nizamı, ənənəni, hakim ideoloji sistemi və normaları təmsil edir. Bu mənada aşığın şikayəti və etirazı ikili semantikaya malikdir: üst səviyyədə, zamandan, dövrədən, taledən şikayət, mətnaltı səviyyədə isə hakim sosial-mədəni sistemə qarşı yönəlmiş psixoloji arzusunun ifadəsi – metaforik-simvolik səviyyədə ataya protest.

S.Qarayevlə S.Rzasoyun “Azərbaycan dastanlarında şaman-qəhrəman arxetipi” kitabına yazdığımız “Ön söz”də də vurğuladığımız kimi “*Mədəniyyətdə “haqq aşıqlığı” da “abdallıq” və “dəlilik” kimi “müqəddəs axmaqlıq”, “ilahi dəlilik” semantikasını kontekstində daxildir və yaradılış anından qazanılmış sakral keyfiyyətin təzahürü kimi anlaşılır*” (Qarayev, Quliyev, 2015: 16). Əlavə olaraq onu deyək ki, dəlilik, abdallıq, məcnunluq və s. kimi metaforik-simvolik mənə xəttinə daxil olan “xəstəlik” anlayışını S.Rzasoy “Əsli-Kərəm” dastanı kontekstində “*Kərəmin eşq xəstəliyi*” aspektindən şərh edir və bunu “*ritual davranışın etnik tipi kimi “şaman xəstəliyi” arxetipinin epik paradigması*” (Rzasoy 2015: 108) mənalandırır. Alimə görə, “xəstəlik” qəhrəmanlıq dastanlarında “dəlilik” kimi üzə çıxır (Rzasoy, 2015: 112).

Bu baxımdan yanaşdıqda “haqq aşıqlığı” metaforasının da psixosemantikasında Tanrıya (ilahiyyə) nəzərən aşıqlıq, dolayısı yolla isə müstəqilləşmək arzusunun latent mənəsi əks olunmuşdur. Qəhrəmana anadan ayrılmağa, atanın təsir dai-

rəsindən çıxmağa, nəhayət, sevgilisinin ardınca getməyə məhz “haqq aşiqliyi” statusu imkan verir ki, bu metafora əslində, mədəni sistemin özü tərəfindən təqdim edilən protest “kanalı”dır. Eyni mənanı biz aşiqlərin adları və özlərinə seçdikləri təxəllüslərdə də görürük. Ümumi olaraq deyək ki, *həmin adlardakı “təvazökarlıq” (qul, abdal, xəstə və s.) metaforik-simvolik mənə daşımaqla, qeyri-şüuri şəkildə gizlədilər, evfemizmlə ifadə olunan iddianın ifadəsidir.* Məsələn, aşiqlərin daşdıqları “abdal” metaforası, əslində, xüsusi mənə yükünə malikdir. Abdal “*sufilərin və dərviş-aşiqlərin daşdıqları rəmzi adlardan biridir. Ərəb mənşəli söztermin olub, “ağlıni itirmiş” mənasına gəlir. Ələvi-bəktəşi xəttinə mənsub olan sufi-dərvişlərin bir qismi ilahi eşqə – Haqq aşiqliyinə bağlılıqlarının aşırı ölçüdə olmasını “abdallıq” olmaqda – ağlıni itirməkdə görür və özlərini abdal sayırdılar*” (OAE 2019: 35). Şübhəsiz ki, “ağlıni itirmək” bioloji və yaxud psixoloji anlamı deyil, məcazi mənanı – aşiqliyi, metaforik olaraq, Tanrı/Ata qarşısında üst mənada acizliyi, alt qatda gizli iddianı – normalardan, qaydalardan kənara çıxmanı ifadə edir.

Azərbaycan aşiq yaradıcılığının bir sıra nümayəndələrinin adlarında da “abdallıq” təxəllüsünün yer alması diqqəti cəlb edir: “*Bir çox görkəmli təriqət ədəbiyyatı nümayəndələri özlərinə “abdallıq” təxəllüsü götürmüşlər: Qayğusuz Abdal (XV əsr), Pir Sultan Abdal (XV-XVI əsrlər), Abdal Musa (XV-XVI əsrlər), Miskin Abdal (XVI əsr) və b. Azərbaycan və Anadoluda “abdallıq” adını daşıyan toponimik vahidlərin olması (Abdallı, Abdallar, Abdalgüləblı, Abdal və b.) da sufi-dərviş dönməsinin tarixi izləri kimi görünməkdədir*” (OAE 2019: 35). Şübhəsiz ki, abdalılıqla bağlı bəzi məqamlara dərvişlikdə də rast gəlmək mümkündür. Dərvişlər də dünyaya malından imtina etməklə, nəfsinə qalib gəlmək iddiasında bulunmaqla zahirən “təvazökar”lar cərgəsinə qoşulur. Maraqlı fakt odur ki, “rəmzi-məcəzi səciyyə daşıyan məhəbbət dastanlarının baş qəhrəmanı olan haqq aşiqləri (Qurbani, Abbas Tufarqanlı, Aşiq Qərib, Novruz və b.) özlərini həm də dərviş-aşiq sayırlar” (OAE 2019: 250). Düşünürük ki, Mikayıl Azaflı yaradıcılığına, xüsusilə də onun daşdığı “Azaflı” təxəllüsünə də bu rəkursdan yanaşaraq, ənənədən qaynaqlanan və xüsusi mənə kəsb edən məqamlara diqqət yönəldə bilərik.

Məlum olduğu kimi, ilk dövrlərdə “Solğun”, “Coşğun” imzaları ilə şeirlər yazan ustad sənətkar sonradan doğma kəndinin adını – “Azaflı”ni özünə təxəllüs kimi qəbul edir. Hesab edirik ki, istər “Solğun”, istər “Coşğun”, istərsə də “Azaflı” imzaları klassik şeir ənənələri, təsəvvüfi-irfani düşüncə sistemi ilə birbaşa bağlıdır. Psixosemantik baxımdan isə “Solğun” və “Coşğun” təxəllüsləri əzabın daxili drammatizmi kimi dəyərləndirilə bilər. Əslində, ənənə kontekstində mistik məzmun daşıyan bu metaforalar sosial reallığa münasibətdə “normal”, “adi” reaksiyanı deyil, xüsusi emosionallığı ifadə edir.

Nəzər yetirsək, məlum olar ki, “dəlilik”, “cünunluq”, “məcunluq”, “miskinlik”, “abdallıq”, əslində, “*normalara qarşı gələn obrazlar*”ın (Quliyev, 2016: 64-65), eşq bədəsinə içən aşiqlərin daşdığı adlardır.

Başqa sözlə desək, bu təyin-adlar əslində eşqin əzabına düşər olan, əzab çəkən, əzablı həyat yaşayan mənasını ifadə edir. Haqq aşıqları, insani sevgidən yüksəkdə duran ilahi eşqin “əzabkeşləri”dir. Beləliklə, təsəvvüfi-irfani ənənələr üzərində bərqərar olan aşıq poeziyasında miskinlik Miskin Abdalda, xəstəlik Xəstə Qasımda, əzabkeşlik – Azaflı Mikayılda vahid xətt yaradır (eləcə də, Qurbani adındakı “qurban” (qurban//qəriban), Aşıq Qəribdəki “qəriblik” və s.). Deməli, Azaflı təxəllüsü təkcə məkanın adı deyil, eyni zamanda təsəvvüfi-irfani mahiyyət daşıyan, haqq aşıqlığı semantikasını özündə ifadə edən metaforik-simvolik anlayışdır. Yeri gəlmişkən onu deyək ki, “Azaflı” oykonimi əvvəlcə “Azaplı” şəklində olmuş, sonradan yerli əhalinin tələffüz şəklinə uyğun olaraq bu şəkildə “Azaflı” formasına düşmüşdür. Yerli əhalinin məlumatına görə, *“yaşayış məntəqəsinin yaxınlığında, Köhnəqala adlı yerdə zindan (əzabxana) olmuş və kənd öz adını buradan götürmüşdür”* (ATE 2007: 94). Heç şübhəsiz ki, aşıq xalq düşüncəsindəki bu əlaqələndirmə kontekstindən xəbərdar olmuş və təkrar bu adı öz üzərinə götürməklə özünün zindan məhbusluğuna – dünyadakı məhrumiyətlərinə işarə etmişdir. Bu ad əslində solğun və coşğun kontrastının yaratdığı stereotip drammatizmi ifadə edir.

Qeyd olunanlar işığında Mikayıl Azaflının “Azaflı” təxəllüsünün mahiyyətinə nəzər yetirdikdə aşağıdakı qənaətlərimizi ifadə edə bilərik:

- “Azaflı” təxəllüsü sənətkarın yaradıcılığının və şəxsiyyətinin dərin qatlarını açan mühüm elementdir;

- Mikayıl Azaflının “Solğun” və “Coşğun” təxəllüslərindən sonra doğma kəndinin adını – “Azaflı”nı təxəllüs kimi seçməsi sadəcə coğrafi mənsubiyyəti ifadə etməklə kifayətlənmir, həm də psixosemantik anlam daşıyır;

- Mikayıl Azaflının keşməkeşli taleyi, qaçaqlıq və zindan həyatını ifadə edən ictimai məzmunlu, dövrən, zamandan şikayət ruhlu şeirləri “Azaflı” təxəllüsünün – “əzablı, əzab çəkən, əzablı həyat yaşayan” zahiri mənası ilə korelyasiya olunmaqla sosial protest ruhunun ifadəsidir.

- “Azaflı” təxəllüsünün mahiyyəti aşıq poeziyasındakı “miskinlik”, “xəstəlik”, “abdallıq” kimi təxəllüslər, təsəvvüfi-irfani ənənələrlə sıx bağlıdır və bu kontekstdə “əzabkeşlik” də ilahi eşqin, haqq aşıqlığının bir təzahürü kimi qəbul edilə bilər;

- Dəlil və abdallıq maddi dünya çərçivəsində əldə edilmiş azadlığa işarə edirsə, “azaflı” olma drammatizmi daha kəskin ifadə edir.

- Azaflı təxəllüsü təkcə məkanın adı deyil, eyni zamanda təsəvvüfi-irfani mahiyyət daşıyan, haqq aşıqlığı semantikasını özündə ifadə edən metaforik-simvolik bir anlayışdır. Miskin Abdalda miskinlik, Xəstə Qasımda xəstəlik, Azaflı Mikayılda isə əzabkeşlik vahid bir irfani xətt üzrə birləşir.

- Folklorşünas S.Qarayevin psixanalitik yanaşması ilə bu təxəllüsün dərin qatlarına nəzər yetirdikdə məlum olur ki, aşıq yaradıcılığında sosial protest yalnız sosial gerçəklərə qarşı yönəlmiş etiraz kimi deyil, həm də qeyri-şüuri olaraq

ata avtoritetinə qarşı metaforik-simvolik müqavimət formasıdır. “Azaflı” təxəllüsündəki “əzab” motivi, bu kontekstdə, hakim sistemin yaratdığı çətinliklərə, məhdudiyətlərə qarşı daxili bir etirazın, müstəqilləşmək arzusunun latent ifadəsi kimi də şərh oluna bilər.

Beləliklə, Mikayıl Azaflının təxəllüsü onun yaşadığı coğrafiyanın tarixi yaddaşı, şəxsi həyatının çətinlikləri və aşiq sənətinin təsəvvüfi-irfani dəyərləri ilə sıx bağlıdır. Bu təxəllüs, aşığın həm sosial gerçəkliyə qarşı etirazını, həm də ilahi eşq yolundakı mənəvi əzabkeşliyini, eyni zamanda müstəqil sənətkar mövqeyini simvolizə edir. O, sadəcə bir təxəllüs deyil, Mikayıl Azaflının sənət fəlsəfəsinin və yaradıcı kimliyinin metaforik-simvolik təcəssümüdür.

Ümumilikdə, Mikayıl Azaflının “Azaflı” təxəllüsü onun sənətkar şəxsiyyətinin çoxşaxəli təbiətini, sosial mühitlə qarşılıqlı əlaqəsini və dərin mənəvi-psixoloji axtarışlarını əks etdirən bir açıdır. Bu təxəllüs, aşığın həm yaşadığı dövrün çətinliklərinə verdiyi cavabı, həm də ilahi eşq yolundakı fədakarlığını, eyni zamanda ənənə ilə müasirliyi sintez edən müstəqil sənətkar mövqeyini simvolizə edir. Bütövlükdə, “Azaflı” təxəllüsü aşıqlıq, aşıqlıq, abdallıq, miskinlik, xəstəlik, dərvişlik, dəlilik, məcnunluq və s. kimi rəmzi mənə daşıyan təsəvvüfi-irfani semantikasını, digər tərəfdən isə yaradıcılığın təbiətindən qaynaqlanan, psixoloji özünüifadənin metaforik-simvolik təcəssümünü özündə ehtiva edən sosial protesti – Tanrıya, ataya, avtoritar gücə, norma və qaydalara etirazı özündə ehtiva edir.

ƏDƏBİYYAT

ATE (2007) Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti. İki cildə. I cild. Bakı, Şərq-Qərb, 427 səh.

Dundes A. (1980). Projection in Folklore – Plea for Psychoanalytic Semiotics. *Interpreting Folklore*. Bloomington: Indiana University Press, p.33-62.

OAE (2019). Ozan-aşıq ensiklopediyası. 2 cildə. I cild. Bakı, Gənclik, 500 s.

Paşayev Q. (2018). Mikayıl Azaflı: Azərbaycanın qoca qartalı.

<https://525.az/news/96407-mikayil-azaflı-azerbaycanin-qoca-qartalı>

Qarayev S. (2022). Sosial-psixoloji komplekslərin folklorlarda proyeksiyası: metaforik düşüncə və simvolik mənə. Bakı, Elm, 600 s.

Qarayev S., Quliyev H. (2015) Qəhrəman arxetipinin alp və aşiq funksionerləri: Qazan və Kərəm. (Ön söz)/Seyfəddin Rzasoy Azərbaycan dastanlarında şaman-qəhrəman arxetipi (“Əsli-Kərəm” və “Dədə Qorqud”). Bakı, Elm və təhsil, s. 3-28

Quliyev H. (2016). Müdrik Qoca arxetipinin semantik strukturu və paradigmaları. Bakı, Elm və təhsil, 216 s.

Rzasoy S. (2015). Azərbaycan dastanlarında şaman-qəhrəman arxetipi. (“Əsli-Kərəm” və “Dədə Qorqud”). Bakı: Elm və təhsil, 2015, 436 s.

